

Aan: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Van: HISWA-RECRON, M.N. Tap

Betreft: Internetconsultatie **Wijzigingsregeling ISDE 2027**

Datum: 19 augustus 2026

HISWA-RECRON maakt graag gebruik van de mogelijkheid te reageren op de voorgenomen Wijzigingsregeling ISDE 2027.

HISWA-RECRON is de ondernemersorganisatie voor watersport en recreatie in Nederland. Vanuit onze achterban willen wij aandacht vragen voor een knelpunt in de huidige ISDE dat in het bijzonder speelt bij watersport- en recreatiebedrijven met meerdere gebouwen op één bedrijfslocatie. De huidige regeling kan ertoe leiden dat ondernemers die hun bedrijf gefaseerd en volledig van het aardgas willen halen, juist geen ISDE ontvangen voor full-electric lucht-waterwarmtepompen. Naar onze mening is dit een onbedoeld en onwenselijk effect van de huidige voorwaarden.

Knelpunt bij watersport- en recreatiebedrijven met meerdere gebouwen

Veel watersport- en recreatiebedrijven bestaan niet uit één gebouw, maar uit meerdere gebouwen en voorzieningen op één bedrijfsterrein. Te denken valt aan receptiegebouwen, horecagebouwen, sanitair gebouwen, recreatievoorzieningen, bedrijfsgebouwen, werkplaatsen, winkels, overdekte boten- en caravanstallingen en andere centrale voorzieningen.

Deze gebouwen zijn doorgaans niet ieder afzonderlijk aangesloten op het openbare gastransportnet. Er is één centrale gasaansluiting en één aardgasmeter voor de gehele bedrijfslocatie, waarna het gas via een intern leidingnet naar de verschillende gebouwen wordt gedistribueerd.

Voor dergelijke bedrijven is het technisch, financieel en organisatorisch vaak niet mogelijk of wenselijk om alle gebouwen gelijktijdig te verduurzamen. Verduurzaming vindt daarom logischerwijs gefaseerd plaats. Een ondernemer kan bijvoorbeeld ieder jaar één of meerdere gebouwen volledig gasloos maken door de bestaande gasgestookte installatie in dat gebouw te vervangen door een full-electric lucht-waterwarmtepomp, eventueel gecombineerd met zonnecollectoren en/of zonneboilers. Na iedere fase gebruikt het betreffende gebouw geen aardgas meer. De centrale gasaansluiting van de bedrijfslocatie kan echter pas worden verwijderd nadat ook het laatste gebouw is verduurzaamd.

Huidige ISDE-voorwaarde belemmert deze gefaseerde verduurzaming

Voor zakelijke gebruikers geldt bij een lucht-waterwarmtepomp een beperking wanneer het energiegebruik op de locatie boven de daarvoor geldende grenzen van 50.000 kWh elektriciteit en/of 25.000 m³ aardgas ligt.

Deze beperking hangt samen met de energiebesparingsplicht en de opname van de hybride lucht-waterwarmtepomp op de Erkende Maatregelenlijst Energiebesparing (EML).

Voor locaties met een hoger energiegebruik kan onder voorwaarden toch ISDE voor een lucht-waterwarmtepomp worden verkregen wanneer de locatie van het gastransportnet wordt afgesloten.

Juist die uitzondering biedt echter geen oplossing voor watersport- en recreatiebedrijven met meerdere gebouwen achter één centrale gasaansluiting.

Wanneer een ondernemer bijvoorbeeld vijf gebouwen op zijn terrein heeft en deze achtereenvolgens volledig gasloos maakt, kan de centrale aardgasmeter niet na verduurzaming van het eerste gebouw worden verwijderd. De overige vier gebouwen hebben de aansluiting immers nog tijdelijk nodig. Hetzelfde geldt na verduurzaming van het tweede, derde en vierde gebouw. Pas nadat ook het laatste gebouw is verduurzaamd, kan de centrale aansluiting daadwerkelijk worden verwijderd.

Daarmee ontstaat de situatie dat een ondernemer gedurende meerdere jaren aanzienlijke investeringen doet in het volledig aardgasvrij maken van zijn gebouwen, maar voor de afzonderlijke full-electric lucht-waterwarmtepompen niet voor ISDE in aanmerking komt zolang op een ander deel van dezelfde bedrijfslocatie nog tijdelijk aardgas wordt gebruikt.

Dit effect past niet bij het doel van de regeling

HISWA-RECRON begrijpt de achtergrond van de bestaande beperking. Voorkomen moet worden dat subsidie wordt verstrekt voor een investering die een ondernemer op grond van de energiebesparingsplicht reeds verplicht is uit te voeren.

De uitwerking van deze beperking schiet bij gefaseerde verduurzaming van locaties met meerdere gebouwen naar onze mening echter haar doel voorbij.

De EML-verplichting waarop de uitsluiting is gebaseerd, ziet op toepassing van een **hybride lucht-waterwarmtepomp** in de daarvoor aangewezen situaties. De hier beschreven ondernemers kiezen juist voor een verdergaande verduurzamingsmaatregel: een gebouw wordt volledig geëlektrificeerd en de gasgestookte verwarmingsinstallatie in dat gebouw verdwijnt definitief.

Dat op andere gebouwen op dezelfde bedrijfslocatie tijdens de overgangsperiode nog tijdelijk aardgas wordt gebruikt, verandert niets aan het full-electric karakter van de investering in het reeds verduurzaamde gebouw.

De ondernemer investeert daarmee juist verdergaand in verduurzaming dan met toepassing van een hybride warmtepomp. Toch kan de ondernemer als gevolg van de huidige systematiek ongunstiger worden behandeld.

Dit geeft naar onze mening de verkeerde prikkel.

Specifiek probleem voor watersport- en recreatiebedrijven

Het beschreven probleem is voor de watersport- en recreatiesector geen uitzonderingssituatie.

Watersport- en recreatiebedrijven beschikken vaak over uitgestrekte terreinen met meerdere, functioneel verschillende gebouwen. Deze gebouwen verschillen in bouwjaar, gebruiksfunctie, warmtevraag, bezettingspatroon en technische installatie.

Een gefaseerde aanpak is bij dergelijke bedrijven juist een rationele verduurzamingsstrategie. De investeringen kunnen over meerdere jaren worden verdeeld, installaties kunnen op natuurlijke vervangingsmomenten worden vervangen en de bedrijfsvoering hoeft niet in één keer ingrijpend te worden aangepast.

Bovendien kunnen de kosten van het gelijktijdig aardgasvrij maken van een volledige watersport- of recreatielocatie zeer aanzienlijk zijn.

De huidige ISDE-systematiek kan ondernemers echter stimuleren om investeringen uit te stellen totdat de gehele locatie in één keer van het gas kan worden afgesloten. Dat is vanuit het oogpunt van versnelling van de energietransitie ongewenst.

Elektrificatie kan het probleem bovendien vergroten

HISWA-RECRON vraagt daarnaast aandacht voor een tweede effect.

De huidige regeling kijkt niet alleen naar het aardgasverbruik, maar ook naar het elektriciteitsverbruik op de locatie. Een ondernemer die gebouwen achtereenvolgens volledig elektrisch verwarmt, verlaagt zijn aardgasverbruik maar verhoogt tegelijkertijd zijn elektriciteitsverbruik.

Daardoor kan een ondernemer die door elektrificatie uiteindelijk onder de grens voor aardgasverbruik komt, alsnog boven de grens voor elektriciteitsverbruik blijven of komen.

De verduurzamingsmaatregelen zelf kunnen er dus mede toe leiden dat de ondernemer niet aan de energieverbruiksvoorwaarde voor ISDE voldoet.

Ook dat achten wij moeilijk verenigbaar met het doel om de overstap naar duurzame warmte te stimuleren.

Verzoek: maak gefaseerde volledige elektrificatie subsidiabel

HISWA-RECRON verzoekt het ministerie daarom om in de ISDE 2027 een voorziening op te nemen voor bedrijfslocaties met meerdere gebouwen die gefaseerd volledig aardgasvrij worden gemaakt.

Uitgangspunt zou naar onze mening moeten zijn dat een full-electric lucht-waterwarmtepomp voor ISDE in aanmerking kan komen wanneer aantoonbaar is dat:

1. de warmtepomp wordt toegepast in een afzonderlijk gebouw of een duidelijk afgebakend gebouwdeel;
2. de bestaande gasgestookte verwarmingsinstallatie voor dat gebouw of gebouwdeel definitief buiten gebruik wordt gesteld;
3. het betreffende gebouw of gebouwdeel na uitvoering van de maatregel voor de door de warmtepomp overgenomen functies geen aardgas meer gebruikt;
4. de lucht-waterwarmtepomp niet in een hybride opstelling met een gasgestookte installatie wordt toegepast; en

5. de ondernemer aannemelijk maakt dat sprake is van een concreet verduurzamingsplan dat is gericht op het gefaseerd aardgasvrij maken van de bedrijfslocatie.

Bij een dergelijke systematiek hoeft niet doorslaggevend te zijn dat één centrale gasaansluiting nog tijdelijk aanwezig blijft ten behoeve van andere, nog niet verduurzaamde gebouwen op hetzelfde terrein.

Uitvoerbaarheid en controleerbaarheid

Een dergelijke uitzondering hoeft naar onze mening niet tot een moeilijk uitvoerbare regeling te leiden.

De ondernemer zou bijvoorbeeld bij de aanvraag of vaststelling kunnen aantonen welke bestaande gasgestookte installatie door de warmtepomp wordt vervangen en dat de gasvoorziening naar het betreffende gebouw of de betreffende installatie definitief buiten gebruik is gesteld.

Aanvullend zou bij gefaseerde projecten een verduurzamingsplan voor de gehele locatie kunnen worden verlangd, waarin wordt aangegeven welke gebouwen worden verduurzaamd en op welke wijze uiteindelijk de aardgasafhankelijkheid van de locatie wordt beëindigd.

Daarmee kan onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds een daadwerkelijk full-electric investering als onderdeel van een gefaseerde aardgasvrije verduurzaming en anderzijds een hybride toepassing waarbij aardgas structureel onderdeel blijft van het verwarmingssysteem.

Voorkom dat verdergaande verduurzaming wordt benadeeld

De essentie van onze inbreng is dat de ISDE geen situatie zou moeten creëren waarin een ondernemer die kiest voor een **verdergaande, volledig elektrische oplossing** geen subsidie ontvangt vanwege een regel die mede is ingegeven door de verplichting om in bepaalde situaties een **hybride** warmtepomp toe te passen.

Bij bedrijfslocaties met meerdere gebouwen is het moment waarop de centrale aardgasmeter kan worden verwijderd niet noodzakelijk hetzelfde als het moment waarop een individueel gebouw daadwerkelijk en definitief aardgasvrij is gemaakt. Door uitsluitend het eerste moment als criterium te hanteren, wordt onvoldoende rekening gehouden met de wijze waarop watersport- en recreatiebedrijven in de praktijk kunnen verduurzamen.

HISWA-RECRON verzoekt het ministerie daarom de Wijzigingsregeling ISDE 2027 op dit punt aan te passen en voor gefaseerde verduurzaming van locaties met meerdere gebouwen een werkbare uitzondering of nadere regeling op te nemen.

Daarmee wordt voorkomen dat ondernemers investeringen in volledige elektrificatie uitstellen en wordt de ISDE beter in lijn gebracht met het gezamenlijke doel van overheid en bedrijfsleven: het daadwerkelijk en zo snel mogelijk verminderen en uiteindelijk beëindigen van het aardgasgebruik.